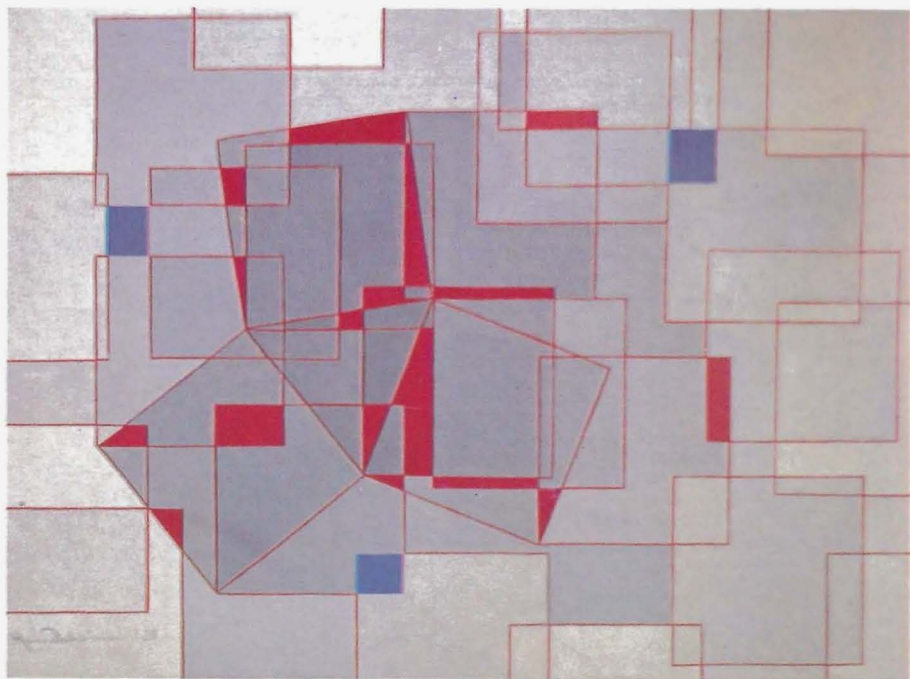

BUTLLETÍ

de l'associació cultural catalana als països nòrdics
"les quatre barres"

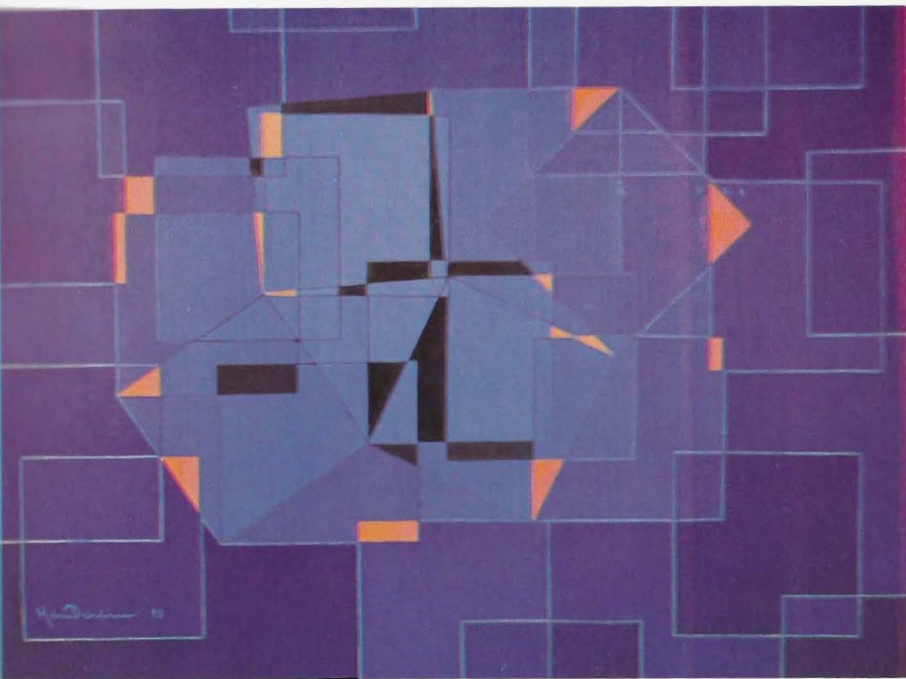
núm 47 any 1990

BUTLLETÍ

de l'associació cultural catalana als països nòrdics
"les quatre barres"

núm 47 any 1990

BUTLLETI
DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL CATALANA
ALS PAÏSOS NÒRDICS
LES QUATRE BARRES

Publicació (Tidskrift)	:	ISSN 0349-6120
Editor (Utgivare)	:	Les Quatre Barres Humlegårdsgatan 17 2tr ög 114 46 Stockholm Suècia
Compte Corrent Postal (Postgirokonto)	:	970916-3 Stockholm
Editor responsable (Ansvarig utgivare)	:	Ramon Cavaller
Cap de redacció (Redaktör)	:	Bodil Ceballos
Disseny (Lay-out)	:	Jordi Bota
Impressió (Tryckning)	:	Idérik Original & Offset AB, Gävle
Subscripció anual (4 números)	:	Països Nòrdics, 45 corones Altres països, 55 corones
Årsprenumeration (4 nummer)	:	Norden, 45 kronor andra länder, 55 kronor
Quota socis de Les Quatre Barres	:	95 corones (Butlletí inclòs) quota familiar 125 corones
Medlemsavgift föreningen Les Quatre Barres	:	95 kronor (med Butlletí) familj 125 kronor

ooooOOoooo

SUMARI 3/1990 - núm./ nr. 47, any XIII (årgång 13)

Editorial.....	3
Correu.....	5
Notícies.....	7
Kulturella Nyheter.....	11
Pedroló: Tack, men inte adjö.....	17
La Institució de les Lletres participa en	
Fira del Llibre sueca.....	19
Katalonien i Ystad.....	20
Un falcó a la terra d'Ausias March.....	24
Converses Baleàriques XVIII.....	26
El Misteri d'Elx.....	28
Retalls.....	30

Portada i contraportada: Dues pintures d'en Hans Dahlin.

EDITORIAL

La literatura catalana està en un bon moment a Suècia. En menys d'un any s'han publicat en suec obres de Pere Calders, Joan Brossa i Quim Monzó.

De Calders va sortir l'hivern passat un recull de contes, i de Joan Brossa apareixia poc després una antologia poètica en versió de Lasse Söderberg (*Alfabetet mellan ögonbrynen*, Editorial Bakhåll). La nostra socia Kerstin Cardelús ha traduït fa poc al suec *L'illa de Maians (Huset med reservoar-pennan*, Editorial Alfabet) de Quim Monzó, un dels autors de més èxit a Catalunya els darrers anys.

L'obra de Quim Monzó es va presentar al públic a la fira gotemburguesa Bok & Bibliotek el passat mes de setembre, i té el privilegi d'ésser el primer llibre català que es posa a la venda a Suècia amb un cert aparat publicitari, davant dels mitjans de difusió, i amb la presència de l'autor i la traductora.

Aquest acte de promoció el va organitzar, junt amb l'editorial sueca, la Institució de les Lletres Catalanes, un organisme de la Generalitat que enguany ha participat a Bok & Bibliotek amb stand propi i com a organitzador d'una sèrie de conferències de premsa, debats i presentacions de llibres.

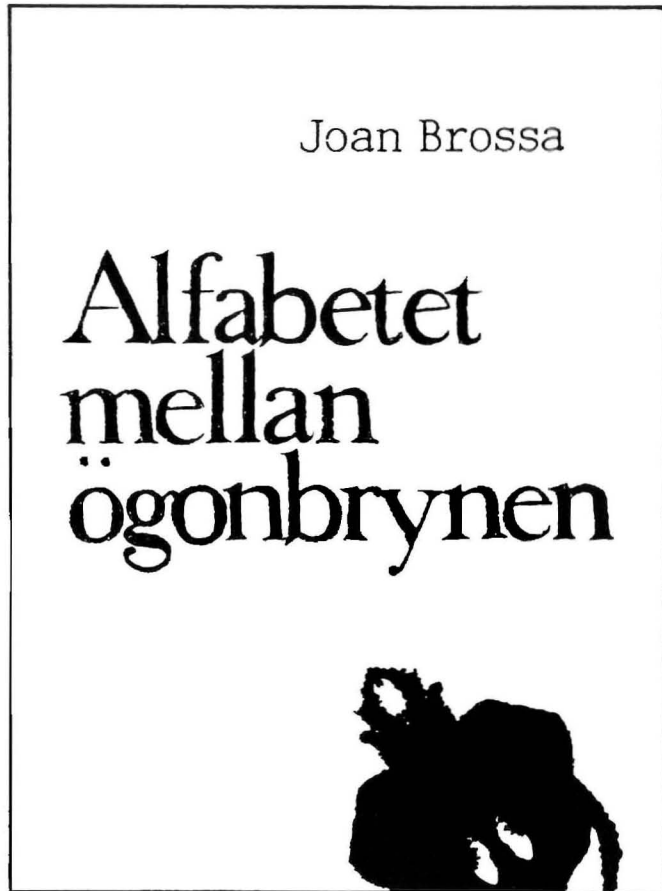
La participació catalana va tenir un important ressó als diaris gotemburgesos. El *Göteborgs-Posten*, ho destacava fins i tot a primera plana l'endemà de la inauguració de la fira.

Un altre autor català que aquest estiu ha estat descobert per moltíssima gent a Suècia és Mercè Rodoreda. La seva novel·la

Vid *Diamanttorget* (*La Plaça del Diamant*), publicada aquí l'any passat, ha estat llegida íntegrament per parts en el programa de lectura literària de la Ràdio Nacional Sueca.

I encara hi ha més llibres catalans en camí. En aquests moments el nostre soci Miquel Ibàñez està traduint *Fortuny*, de Pere Guimferrer, i té també l'encàrrec de fer la versió sueca de *Mirall Trencat*, de Mercè Rodoreda.

R.B.

Portada del llibre *Alfabetet mellan ögonbrynen* traduït per Lasse Söderberg.

C O R R E U

Revistes i publicacions:

Cultura, 14
La veu d'unió, núms. 201-203
Mel i Sucre, Sant Joan (Mallorca), núms. 119-121
L'Opinió de Premià de Dalt, juliol 90
Carta de España, núms. 426-430
Butlletí de la Casa Catalana de Saragossa, núms. juny
Notícies de la Generalitat, núms. 59-61
El Correu de la Unesco, núms. 144-146
Catalònia Culture, núms. 18-19
Lluita, núms. 155-156
Casal Català, Tolosa de Llenguadoc, núm. 172
Butlletí, Rosario (Argentina), núms. 78-81
Notícia Catalana, Madrid, núms. 38-39
Euskadi Information, París, núms. 66-67
Xipreret, L'Hospitalet, núms. 118-120
Informació Cultural, núms. 80-81
Catalonia today, Houston, Texas núms. 2-3
Butlletí del Centre Català, de Lausana, núm. 64
Butlletí del Casal dels Catalans, de Califòrnia, núm. 25
Informació de Ginebra núm. 62
Pòrtula, Marratxí, Mallorca, núms. 93, 96
L'Alguer, núms. 9-10
Veü de l'exili català i republicà, París, núms. 48-49
Lligam, Brusel·les, núm. 28
El "Manelic", Casal Montevideo, núm. 17
Flama, Toronto, núm. 7
Comunitat Catalana de Colòmbia, maig, juny, agost, setembre 90
Convergència democràtica de Catalunya, núm. 40
Orfeó Català, Mèxic, núm. 19
Caixa, de Sabadell, núm. 49
Com, núm. 21
Institut d'Estudis Catalans, cartell de premis i borses d'estudi
HIV-aktuell, núm. 5
Casal català d'Amsterdam, núms. 43-44
Contacte, núms. 33-34
Espais, núms. 22-23
Invandrarkvinnan, núm. 3
Omnium Cultural, núm. 90
Kulturtidskriften, núm. 2
La Veü de l'Anoia
Federació Catalana d'entitats Corals, núm. 79
Aplec de la Sardana, Tolosa de Llenguadoc, juny 90
Catalan Writing, núm. 4

Cartes:

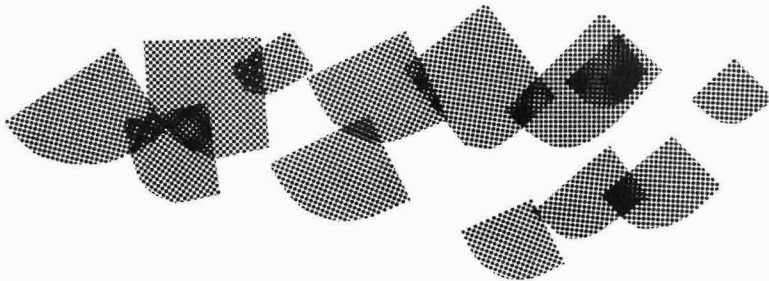
Jordcircus, Estocolm
Ambaixada d'Espanya, Copenhague
Barlop, International Merchandising, Lleida
Humboldt State University, Califòrnia
Comissió de la Celebració del Centenari de les Bases
de Manresa, Barcelona
Avui
Generalitat de Catalunya
Sabela, Santiago de Xile
Asociación Catalana de Socorros Mutuos, Montepio de
Montserrat
Meritxell López d'Umeà
RNE
Casal de Toronto
IPECC
A-Tre Arkitekter
Marionetteatern
Ministeri de Cultura, Madrid
Prosolba, SA, Banyoles
Ricard Colom i Ortiz, Castelló de la Plana
Aplec de la Sardana, Marsella
Casa Nostra, Zurich
Joan Soler-Jové, Sitges
Teatro Popular Latinoamericano

Llibres:

- La interrelació en la cultura: Art i tecnologia
- Un cant d'amor i joventut, de Maria Coll i Calvo.
L'autora ens dedica personalment el seu llibre sobre
Teresa de Lisieux
- Institut d'Estudis Catalans, Memòria d'activitats
curs 1988-89.

Video:

COOB 90, SA. Video informatiu sobre l'evolució de les
accions fins a la inauguració dels jocs olímpics.

NOTICIES

La festa de Sant Jordi celebrada dia 22 d'abril va ser un èxit. Erem prop de vuitanta i tots creïem que tant el lloc: Naturens hus i el menú: Amanida de tomàquet, rostit amb patates, allioli, braç de gitano i cafè foren molt acertats. El temps va ser esplèndid. Els cuiners eren Angel Massip i la seva dona.

*

Del primer al dinou de setembre el nostre consoci Hans Dahlin ha exposat els seus olis a la galeria Konstförmeklarna d'Estocolm. El dia de la inauguració vam poder contemplar les agrupacions de quadres amb el mateix dibuix però amb variacions cromàtiques, com una fuga de Bach amb frases que es repeteixen sobreposant-se l'una a l'altre. Les composicions geomètriques recordaven vitralls d'església. Es veia que l'artista s'havia concentrat en la seva feina i havia gaudit els moments de creació. Bona part de l'obra havia estat produïda a Cadaqués.

*

El consell directiu es reuní dia 23 de setembre a l'hotel Mornington. Es decidí que la festa de panallets la farem el dia 28 d'octubre.

*

El 12, 13, 14 d'octubre el Dramaten visitarà Barcelona amb "Casa de nines" d'Ibsen. La Maria del Carme i Sven Dahlin llegiran la traducció simultània.

*

Moment de preparació del pa amb tomàquet a la festa del camp.

Foto: F. Cabrera

Com ja és costum cada final d'estiu el dia 2 de setembre la família Vall organitzà una costellada a Husby Gård, com que el dia era plujós, ens aixoplugàrem sota teulada i omplírem cinc llargues taules amb una quarantena de persones. Com és costum tots degustàrem l'allioli, les costelles i el pa amb tomàquet, tot disposat per Bärbel i Jaume Vall.

LA FIRA DEL LLIBRE de Göteborg 13-16/9

Aquest any Les Lletres Catalanes van ésser representades amb una secció especial.

Dijous dia 13 de setembre l'escriptor Quim Monzó va visitar la fira on va tenir un programa molt complet amb entrevistes per diaris i la ràdio. També va donar una conferència en públic amb el periodista Lars Westman.

La traducció al suec del seu llibre "L'illa de Maians" va ésser editat el mateix dia 13 per commemorar la seva vinguda. La versió sueca, "Huset med reservoarpennan", està feta per Kerstin Cardelús qui ens explicarà les seves impressions de la Fira del Llibre al pròxim Butlletí.

Les Quatre Barres va ser present a la fira del llibre de Gotemburg. El nostre Butlletí es donava de franc a l'stand de Catalunya.

Dissabte dia 15 de setembre vam poder assistir al debat "La literatura a L'Europa de la diversitat" on es discutia la dificultat de difusió de les obres escrites en llengües petites com el suec, el finlandès, el neerlandès, l'islandès i el català. Thor Viljálmsón va apuntar que les literatures de les llengües "grosses" necessiten de les nostres veus, la nostra aportació és importantíssima.

Al recital de poesia catalana per Lasse Söderberg s'hi concentrà un nombrosíssim públic. Ell, com Sempre, d'una manera desimbolta i natural ana recitant els versos traduïts per ell mateix.

Diumenge, dia 16, es presentaren alhora els estonians amb la conferència d'Ivo Iliste i els catalans amb Jordi Porta de la fundació Bofill.

Després es representà l'obra estoniana "Redovisningen" pel grup Pirgu.

Vam poder comprovar que l'stand de Catalunya va ser molt visitat i la curiositat per la nostra terra era molt gran. Fins i tot la reina de Suècia i la presidenta d'Islàndia hi feren acte de presència.

*

L'editorial Eumo de Vic ha publicat el llibre "Kurs i Katalanska" de Jaume Tió i traduït per Dan Nosell i Maria Strid d'Uppsala. Ara els suecs poden començar a estudiar català a partir del seu propi idioma.

*

Els alumnes de llengua materna del semestre de tardor són:

Ricard Arboix - Vårbergskolan
Esteve Arboix - Skärholmens Gymnasium
Erik Bonk - Matteusskolan
Niclas Belloto - Jordbromalmskolan
Sacha Gargallo - Sofiaskolan

La profesora és Maria del Carme Dahlin.

*

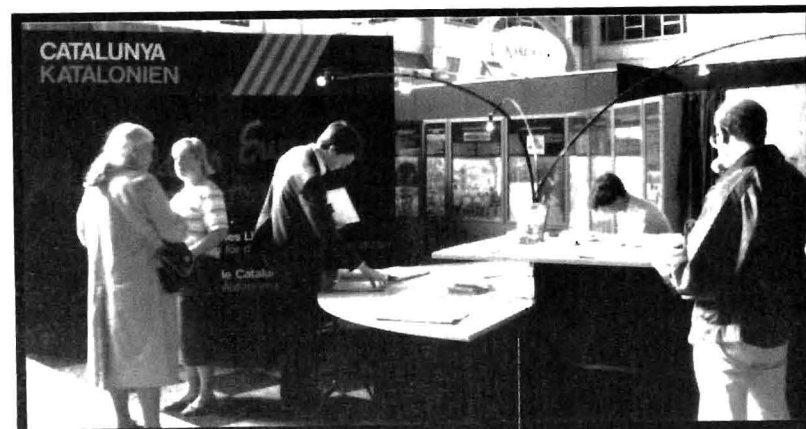
Malauradament l'excursió a Utö del dia 5 de maig va ser molt accidentada degut a un canvi d'horari de trens.

KULTURELLA NYHETER

Allmänt

KATALONIEN medverkade i årets upplaga av mässan BOK & BIBLIOTEK i Göteborg med en egen monter och ett späckat program med föredrag, debatter, presskonferenser och poesi-läsning.

Under mässan presenterades flera översättningar av katalansk litteratur och böcker med katalansk anknytning. Lars Westman berättade t ex om Quim Monzós bok *Huset med reservoarpennan* (se nedan) och poeten och översättaren Lasse Söderberg läste egna tolkningar av katalanska diktare. Man anordnade också ett föredrag om katalansk litteratur och en debatt om litteraturen i mångfaldens Europa med deltagare från Katalonien, Finland, Island, Holland och Sverige. Ett annat katalansk inslag under mässan var en öppen diskussion mellan Jordi Porta, ordförande för *Fundació Jaume Bofill* (Jaume Bofill-stiftelse), och Ivo Iliste från Baltiska Institutet i Stockholm om vägarna för återuppbyggandet av den egna kulturen.

Den katalanska monter på bokmässan i Göteborg.

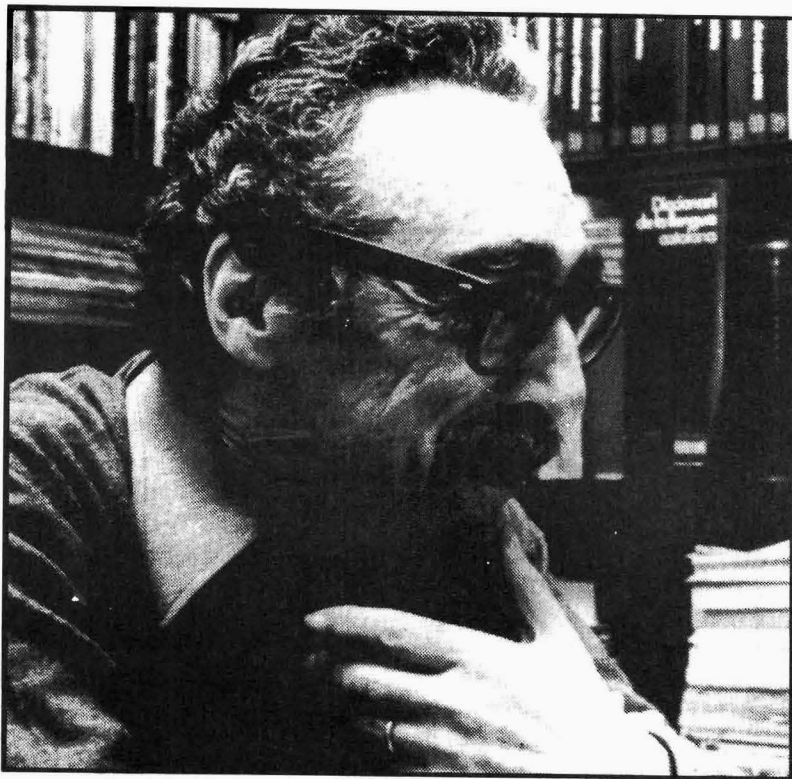
Foto: F. Cabrera

Katalonien deltog i Bok & Bibliotek genom *Institució de les Lletres Catalanes* (Institutionen för den Katalanska

Litteraturen), som formellt lyder under den autonoma katalanska regeringens kulturdepartement, och den nämnda stiftelsen *Fundació Jaume Bofill*.

*

FÖRFATTAREN MANUEL DE PEDROLO DÖD. Författaren Manuel de Pedrolo dog i Barcelona den 26 juni, 72 år gammal. Han skrev 72 romaner, 3 diktsamlingar, 12 novellsamlingar, 12 teaterpjäser och hundratals tidningsartiklar och är en av de mest produktiva katalanska författarna i modern tid, en egenskap som ibland kritiserats av litteraturrecensenterna. Pedrolo hann dessutom översätta 45 verk av bl a Faulkner, John Dos Passos, Alain Robbe-Grillet och Kerouak. 18 av hans böcker finns översatta till andra språk, främst till engelska och spanska, men även till franska, tyska, holländska och norska.

Manuel de Pedrolo

Uppmärksammas internationellt

Manuel de Pedrolo debuterade 1949, men på grund av Francodiktaturens (1939-1975) fick många av hans böcker inte publiceras och kom ut först långt senare. Han odlade alla genrer, även deckare och science-fiction. Några av hans romaner nådde stora upplagor (t ex *Centra per Martina*, 1952, utgiven 1965, *M'enterro en els fonaments*, 1967, *Mecanoscrit del segon origen*, 1974). I utlandet blev han uppmärksammas redan 60-talet av den ungersk-amerikanske teaterkritikern Martin Esslin, som behandlar några av hans pjäser i boken *The Theatre of the Absurd* (New York 1961). Esslin skriver bl a om teaterstycket *Homes i no* (1960) - som han kallar "ett av de bästa exempel på den nutida absurda teatern" - där Pedrolo genom symboler berör frågan om människans frihet i en förtryckande värld.

Pedrolo skrev realistiska, symboliska, psykologiska och andra verk som präglas av samma, ofta pessimistiska syn på världen och den mänskliga problematiken. Ett av författarens mest ambitiösa projekt var cykeln *Temps obert* (Öppen tid), som består av sammanlagt elva romaner skrivna mellan 1963 och 1969. Utgångspunkten i *Temps Obert* är en konfliktfylld situation skapad av ett bombardemang under det spanska inbördeskriget (1936-39). Ur detta framställer Pedrolo nio möjliga utvecklingar för huvudpersonen Daniel Bastida och som gör honom till nio olika människor, var och en skildrad i en roman. Den andra delen av cykeln, som skulle bestå av två böcker, blev ofullbordad.

Ihärdig självständighetsivrare

En vida känd egenskap hos Pedrolo (för många katalaner ännu mera känd än hans böcker) är också hans öppna ställningstagande för ett oberoende Katalonien. I detta avseende tog han avstånd från den försiktighet i denna fråga som kännetecknar många av hans kollegor. Många författare anser, liksom flertalet katalaner, att det t o m är fel att öppet propagera för självständighet, eftersom det är ett praktiskt taget omöjligt mål, och historiskt har sådana försök lett till större förtryck från Madrid. Dessutom, anser man ofta,

äventyras det nuvarande begränsade politiska självstyret.

Pedrolo spred främst sitt budskap för ett oberoende Katalonien genom tidningsartiklar, bl a i *Cròniques d'una ocupació* (Krönika om en ockupation), en artikelserie som i flera år publicerats i den katalanska dagstidningen AVUI.

*

I TVÅ ÅR har den katalanska författarinnan Núria Cadenas suttit i fängelse utan rättegång, anklagad för terrorism. Hon förbjuds dessutom att använda katalanska i all kontakt med familjemedlemmar och vänner.

Detta har föranlett den KATALANSKA PEN-KLUBBEN att skicka en protestbrev till myndigheterna i Madrid. Initiativet till brevet har man tagit med stöd av klubbens internationella stadgar, som förpliktar medlemmarna att granska och uttrycka sig i alla fall där kränkning av de mänskliga rättigheterna drabbar författare och journalister. I brevet kräver man dessutom att en opartisk rättegång omedelbart hålls och att man erkänner den åtalades rätt att använda sitt eget språk.

Enligt Spaniens grundlag ska de språk som talas i landet vid sidan av spanska åtnjuta "särskild respekt och skydd" (§ 3). Dessutom, har Spanien -som "utgör en demokrati och rättsstat" (§ 1)- ratificerat den internationella konventionen om de mänskliga rättigheterna, vilket även nämns i § 10 i författningen.

PEN-Klubbens internationella kongress hålls år 1992 i Barcelona. Klubbens katalanska avdelning var redan 1935 säte för en internationell PEN-kongress.

*

Böcker

"JOAN BROSSA ÄR UNIK. Hur unik har inte många kunnat eller velat se..." skriver Lasse Söderberg i inledningen till Joan Brossas diktsamling "Alfabetet mellan ögonbrynen", utkommen på svenska för några månader sedan (Bokförlaget Bakhåll, Lund, ca 115 kr). Denna katalanske poet, född 1919, var länge en outsider i den litterära världen och först på 1970-talet började han bli känd och beundrad utanför de avantgardistiska kretsarna där han verkade. Han har också skrivit teaterpjäser och samarbetat flitigt med konstnärer

(bl a Miró och Tàpies), tonsättare och filmregissörer.

Som poet har Joan Brossa byggt en privat värld med några få kulturella band till den egna katalanska traditionen (Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà) och den internationella sfären (Wagner, surrealisterna). Själv kallar han sig neosurrealist och har sagt att "neosurrealismen är inte en omstuvning av surrealismen. Den är ett annat steg. Den har en fot i abstraktionen och den andra i verkligheten". Därför är Brossas poesi helt skild från lyriktonen som präglar de flesta katalanska poeter i hans generation.

Lasse Söderbergs tolkningar av Brossas dikter omfattar ett femtontal böcker skrivna mellan 1948 och 1985.

*

BLAND HÖSTENS NYUTKOMNA BÖCKER på svenska finns novellsamlingen *Huset med reservoarpennan* (Alfabet, ca 170 kr) av Quim Monzó (1952), en mycket omtalad och flitigt översatt katalansk författare. Han debuterade 1976 med romanen *L'údol del griso al caire de les clavegueres* (Den kalla vindens vinande i kloakens hörn), där han redan visar ett intresse för frågor som har att göra med ungdomens myter och problem. Med *Uf va dir ell* (Ush! sade han, 1978) och *Olivetti, Moulinex, Chaffoteaux et Maury* (1980) befäste han sin ställning som den främsta bland den unga generationens författare i Katalonien. Han har senare publicerat romanerna *Benzina* (Bensin, 1983) och *La magnitud de la tragèdia* (Tragedins storhet, 1989). Den av Kerstin Cardelús nu översatta novellsamlingen *Huset med reservoarpennan* (originaltitel *L'illa de Maians*) kom ut i Katalonien 1986.

*

BARCELONA ÄR NU EN STAD PÅ MODET bland arkitekter och arkitekturstuderande. Det byggs för fullt inför OS 1992 och därför finns det gott om nya byggnader att titta på. För den som reser dir med arkitektur som specialintresse finns nu en bildspäckad guide på svenska, skriven av Ewa Andrén och Gustavo Moreno (*BARCELONA*, Svensk Byggtjänst byggguide, ca 300 kr). Boken presenterades av författarna själva på Bok & Bibliotekmässan i år.

*

ÖVER TUSEN BÖCKER har den katalanska autonoma förvaltningen hunnit ge ut sedan den återupprättades för tio år sedan. Genom en särskild förlagsavdelning (*Publicacions de la Generalitat*) har man främst satsat på böcker om konsumentupplysning och ämnen av samhällsligt intresse som vanliga bokförlag berör i mindre utsträckning. De hittills utgivna titlarna omfattar ett stort område - bl a jordbruk, fiske, bibliotek, HIV, EG, konst, ekonomi, undervisning, statistik, datateknik, industri, energi, teknologi, export - och de berörda ämnena kan alltså vara så skilda som information om nya yrken, modernisering av företagen, vindkraft, arkeologiska utgrävningar i Katalonien, handböcker för undervisning om cancer i skolorna, polisväsendet och demokrati, eller om följderna av Kataloniens inlemmande i EG. Böckerna säljs både genom den privata bohandeln och delstatsförvaltningens egna butiker i några katalanska städer.

Den sortens samhällslig förlagsverksamhet är helt ny i Spanien, där man från centralregeringen aldrig satsat på något liknande.

Publicacions de la Generalitat ger också ut flera tidningar. Förutom *Diari Oficial de la Generalitat* som är motsvarigheten till den svenska Post- o. Inrikes tidningar, publicerar man tidskrifter och bulletiner framställda av de olika departementen i den katalanska autonoma regeringen. Det är publikationer om kultur, geografi, ny teknologi för företagen, lärartidningar, tidningar om idrott och idrottsundervisning, miljövärd, juridik mm.

RAMON BOHIGAS

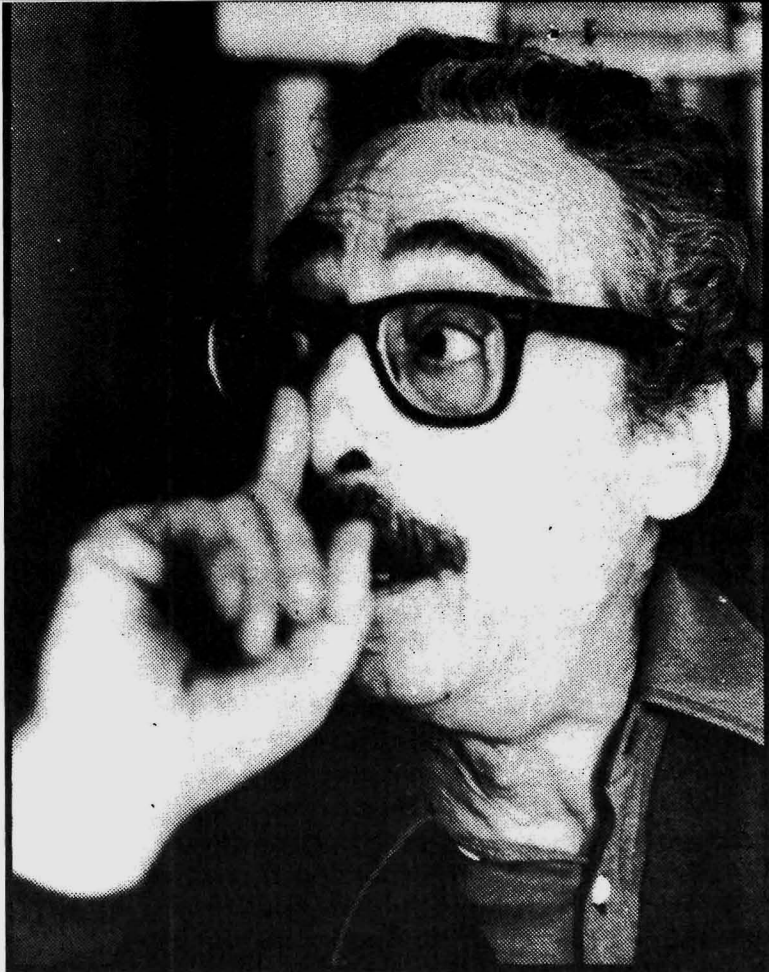
PEDROLO: TACK, MEN INTE ADJÖ

"Manuel de Pedrolo is an extremely prolific novelist who has also written many short stories. He is, along with Joan Brossa, the best representative of the theatre of the absurd. It is inevitable to discover some weaknesses or imperfections in an author so fecund, but they are obscured by his great inventive strength. The variety of narrative techniques that this author uses in his work is surprising. The influence of some foreign writers cannot be denied, but Pedrolo always knows how to assimilate these influences in a personal way."

Så beskriver Josép Roca-Pons, i en katalansk litteraturhistoriebok från Indiana University, Pedrolo och jag tycker att det är en utmärkt beskrivning. När jag då frågar jämnåriga kamrater vad de tycker om honom får jag ofta en mycket tvetydig bild till svar. Alla beundrar honom för vad han betytt för den katalanska litteraturen under Francotiden men han är inte intressant NU. Det finns så många nya författare som talar rakt på sak, utan krusiduller och det är det som är grejen.

Själv är det just krusidullerna jag är ute efter när jag läser en bok och Pedrolos romaner är ofta rena mysterierna. Slutet är alltid något mycket speciellt där en mening kan förklara hela historien. Den blir en slags aha-upplevelse och som läsare tvingas man ständigt vidare för att nå dit. Att inte läsa färdigt vore som att spela en skala från DO till SI. Försök får ni se hur det känns så förstår ni vad jag menar.

Pedrolo har alltid agerat och skrivit efter sitt eget sätt att se saker. Han har t.ex alltid skrivit på katalanska och har därmed fått nöja sig med en mindre läsekrets men han har satt sina ideal före ära och berömmelse.

Manuel de Pedrolo

Nu när han är död sker som så brukligt är bland konstnärer; han upplever en ny blomstringstid. Det är svårt att få tag i hans böcker i bokhandlarna och inga klagomål på stavfel eller dåligt språk hörs. Det gläder mig.

Allt ont för alltid något gott med sig och som en god vän förklarade för mig en gång, när vi utan resultat försökt nå Pedrolo för en intervju (han var på semester), "kritikerna bara väntar på att han ska dö för att kunna gräva fram allt opublicerat ur byråladorna". Med andra ord kan vi kanske bereda oss på mer spännande läsning även i fortsättningen, så TACK OCH PÅ ÅTERSEENDE Pedrolo.

BODIL CEBALLOS

LA INSTITUCIO DE LES LLETRES PARTICIPA EN FIRA DEL LLIBRE SUECA

MONZO; CALDERS I BROSSA TRADUITS AL SUEC

En poc temps s'han publicat a Suècia tres llibres d'autors catalans. De Calders i Brossa van sortir fa uns mesos reculls de contes i poesia, respectivament, i de Quim Monzó es posa ara a la venda la versió sueca de L'illa de Maians. Aquest llibre el va presentar dijous el mateix autor a la fira Bok & Bibliotek (Llibre i Biblioteca), que actualment se celebra a Gotemburg.

El bon moment actual per la literatura catalana a Suècia l'ha aprofitat enguany la Institució de les Lletres Catalanes per a fer un important acte de presència a la fira gotemburgesa Bok och Bibliotek, on hi participa amb stand propi i com a organitzador d'una sèrie de conferències de premsa, debats i presentacions de llibres.

Quim Monzó va presentar dijous personalment el seu llibre al públic de la fira i donà una conferència de premsa. Per altra banda, en diferents actes l'escriptor Jordi Sarsanedas ha parlat sobre la literatura catalana i ha pres part en un col·loqui sobre **La Literatura a l'Europa de la diversitat**, amb la participació de representants de Suècia, Finlàndia, Islàndia i Holanda. Diumenge la Fundació Bofill organitza un debat amb l'Institut Bàltic d'Estocolm, en el que es discutiran els camins de reconstrucció cultural nacional.

Els actes catalans han tingut un important ressó a la premsa sueca. El diari **Göteborgsposten**, el més important de Gotemburg destacava divendres en primera pàgina la participació catalana.

La difusió de la literatura catalana és molt recent a Suècia. Els lectors suecs es pot dir que no van tenir l'avinentsa de conèixer-la fins l'any passat, quan es va editar "La Placa del Diamant" de Mercè Rodoreda. Aquest llibre es va convertir desseguida en una de les obres predilectes dels crítics, i durant una colla de mesos va ocupar el segon lloc en una llista de les "deu millor obres" publicada per tres importants diaris suecs.

A més enguany, la Colometa s'ha convertit en un personatge molt conegut a Suècia des que la Ràdio Nacional Sueca ha llegit integrament La Placa del Diamant en el seu programa estival de literatura.

En aquests moments s'està traduint Fortuny, de Pere Guimferrer, i el traductor d'aquesta obra, Miguel Ibáñez - un suec de pare català- ja té l'encàrrec de fer la versió sueca de Mirall Trencat, de Rodoreda. Un altre projecte que hi ha en camí és la traducció de Tirant lo Blanc.

R.B.

KATALONIEN i YSTAD!

17.06-19.08 1990

Inom konsten har Katalonien varit självklart länge. För att bara tänka på de riktiga giganterna! Gaudi, Picasso, Dalí, Miró och Tàpies. Katalonien tycks vara ett sälsamt växthus för en livsbejakande, vital och sensuell kultur. Det är detta som kommer att präglade Ystads konstmuseum i sommar.

Egentligen självklart det också! Ystad som en av Sveriges främsta sommarstäder... I ett Skåne som nästan alltid har sommar när det gäller konsten!
Bienvenidos!

Henrik Jern
Musichef

KATALONIEN i YSTAD!

Sakta glider vi in på busstorget i Ystad. Vi kommer direkt från ett varmt och soligt Vilamacolum till ett regnigt och kallt Trelleborg. Vi har i all hast klätt oss, sprungit till bilen och kört ner på kajen. Hungriga är vi, fryser gör vi och inte har vi någon nämnvärd lust att vara tillbaka i Sverige. Barnen sover vidare i bilen och vi längtar efter färska varma franskbröd från Fridolfs konditori. På torget utanför muséet vajar den spanska flaggan. Vadan denna stora ära? Jo, här pågår en utställning om NUTIDA KATALANSK KONST som arrangerats av en uruguayyan bosatt i Malmö. Vi köper våra franskbrödbullar och skyndar hem till "gammelmormor" som informerar oss om att den här utställningen har pågått så gott som hela sommaren på olika ställen i staden. Hör och häpna!

Lite senare under dagen gör vi ett besök på muséet, ser utställningen, pratar med personalen och införskaffar program. Kvällens aktivitet är diktläsning av Lasse Söderberg.

Vädret är bättre och jag tar med familjen till Fridtidsbaren nere på stranden för att äta wienerbröd (i Ystad är det ett måste sommartid). Säsongen lider mot sitt slut och gästerna är få. Det visar sig att ägarna förbereder sin vinterflytt till varmare breddgrader. Spanien närmare bestämt och de känner väl till Rosesbukten med omnejd. Det är uppenbart att vi åker åt helt fel håll.

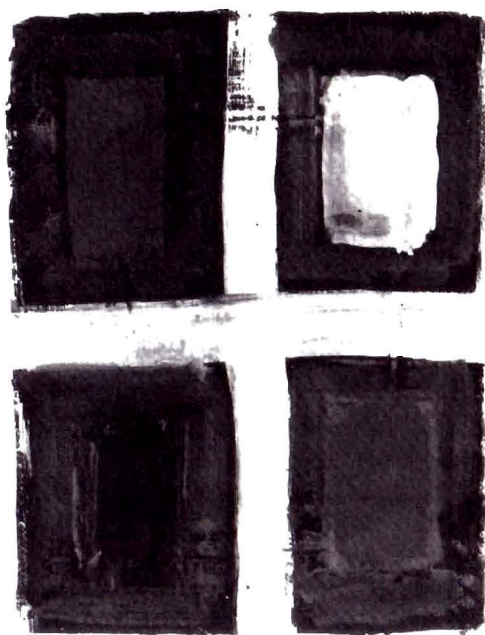
Åter till mormor. Det är ju ändå för hennes skull vi kommer hit. Vi äter (som alla vet är det en viktig skånsk ingrediens i tillvaron), konverserar och ger oss åter av till muséet för att lyssna på Lasse Söderberg. Fullt hus, tror ni väl då, men ack nej så är inte

fallet. Ett femtontal personer räknar jag till. Lokalpressen arbetar som vanligt på sitt eget sätt. De dyker upp några minuter innan, ber om en resumé av vad föreläsningen ska handla om, tar några bilder och ger sig av. (Hur kan det komma sig att de aldrig har tid att ta reda på hur saker och ting egentligen ligger till?)

Lasse Söderberg ger oss en bra överblick över den katalanska litteraturhistorien från den katalanska litteraturens "fader" Ramon Llull till våra samtida poeter. Vi får även smaka på de svenska översättningarna till poesi av Joan Salvat-Papasseit, Josep Vicenç Foix, Carles Riba, Salvador Espriu och Joan Brossa. Han beskriver den katalanska situationen efter inbördeskriget, förtrycket, författarnas situation och språkets. Han vet vad han talar om, det märks.

Efter föreläsningens slut samlas några av åhörarna till "eftersnack" (han har ju ändå missat sista tåget) och inköp av böcker, bl.a hans egen nyutkomna Joan Bros-satolkning, Alfabetet mellan ögonbrynen. Ystaddamerna var mycket intresserade och frågvisa. Jag kunde inte låta bli att påpeka fadäsen med flaggan och fick t.o.m medhåll (skåningarna värnar ju stolt sin egen flagga och kulturella särart) men den till trots, och andra smärre fadäser i programmet (Bienvenidos! t.ex), har utställningen lärt Ystadborna att Katalonien inte enbart är en del av Spanien. Att landet också har ett eget språk vet en del och ett fåtal vet att det har en egen flagga.

På programmet fanns förutom konstutställningen på muséet och diktläsning av Lasse Söderberg, fotoutställning om modernismens arkitektur, gitarrkonsert, nutida dans, Barcelonakväll, Josep Grau-Garrigas konstnärliga installation i Klosterkyrkan, katalansk matvecka och spansk musik.

**KATALANSK
NUTIDA KONST**

AMAT · ARGIMON · GANCEDO · GONZALO · GRAU · GARRIGA
GUINO VART · HERNANDEZ-PIJUAN · RAFOLS CASAMADA
GERARD SALLA · FAPIES · UCLÉS · VILADECAÑS · ZUSH

RONNEBY KULTURCENTRUM 6 Maj-10 Juni 90
YSTAD KONSTMUSEUM 17 Juni-19 Augusti 90
KALMAR KONSTMUSEUM 20 Oktober-2 December 90
VÄSTERÅS KONSTMUSEUM 2 Mars-14 April 91

För oss återstår det bara att glida hem till mormor på lite "nattamad". Att vi imorgon kommer att vara hemma igen känns avlägset och absurt för än så länge är vi kvar i Katalonien, för nu är KATALONIEN I YSTAD.

UN FALCO A LA TERRA D'AUSIAS

Amadeu Fabregat, amfibològic.

En el llibre "La persecució política de la llengua catalana", el seu autor, Francesc Ferrer i Gironés fa una relació dels "falcons" adversaris de la llengua catalana, hi trobem professors, ministres, bisbes, senadors, clergues, dictadors, militars, etc. A la llista s'hi hauria d'afegir un director general de la Ràdio Televisió Valenciana: el señor Amadeo Fabregat.

Les seves llistes de paraules prohibides són humiliants per als qui hem estudiat la nostra llengua i hem de traduir de l'anglès al català (Jo mateix m'he indignat quan he hagut de traduir a València programes destinats a la "televisión regional" i m'he vist fermat de mans i peus quan no he pogut emprar les paraules de la nostra rica llengua i quan he hagut de fer piruetes per trobar una expressió que passés per la censura.)

El señor Amadeo Fabregat hauria de publicar una llista de paraules en castellà per a ús de la televisión regional vil lingüe, inspirades en com parlen castellà els habitants de la ciutat de València.

Vet ací un exemple:

Palabras prohibidas

chamuscado
mejillón
comprar
sartén
adelfa
pernera
cojones
chico
charlar
caramba!
cubo
zanahoria
esto
para
Esto para qué es?
Ven para acá!
me gusta
cansado
abogado
dame el lápiz
usted
humanidad
las rosas
los rezos
hinchado
alubia
necio

Palabras obligatorias

socarrado
clóchina
mercar
paella
baladre
camal
collons
nano
cherrar
che!
pozal
carlota
etto
pa
Etto pa qu'és?
Ven pa ca!
me gutta
cansao
abogao
dame ' lapi
utté
humanidá
la' rosa
lo' reso
esclatado
bajoca
bajoca

La llista la pot continuar Don Amadeo.

Ramon Cavaller
Surbrunnsgatan 10
114 21 Stockholm
Suècia

CONVERSES BALEARIQUES (XVIII)

Aina - Saps que entre el 31 d'octubre i el 3 de novembre se celebrarà el primer festival de teatre i música medieval d'Elx?

Bep - Sí que ho sé.

Aina - I com així?

Bep - Molt fàcil. Resulta que el 12 d'enguany, a les 10.30 de la nit, vaig assistir al primer assaig de tot el Misteri a la Basílica de Santa Maria, hi vaig anar a posta i em va agradar tant que a l'endemà vaig assistir al segon assaig.

Aina - Sí, diuen que és una cosa única en el món.

Bep - El dia 13 d'agost hi havia a l'ajuntament l'assemblea del Patronat del Misteri i era un acte públic. El batlle va fer el seu parlament en valencià i tots els altres però parlaven en castellà. Jo vaig demanar la paraula i vaig dir que el Misteri és un monument de paraules i que aquestes les havíem de conservar i transmetre-les als nostres fills, de la mateixa manera que restaurem les pedres i edificis.

Aina - Tens raó, la recuperació lingüística suposa un acte de creació d'un poble i tant les autoritats civils com religioses tenen l'obligació de col·laborar-hi.

Bep - Però no et creguis, al País Valencià l'església és retrògrada en aquest aspecte. Són d'un castellanisme monolític.

Aina - Esperem que canviïn.

Bep - A Elx es parla un català correctíssim encara que hi ha un percentatge molt alt de castellano-parlants.

Després de l'assemblea vaig fer amistad amb el secretari del patronat, el senyor Antoni Anton, un senyor amabilíssim i molt culte que em regalà entrades pels dos dies que se celebra el misteri. Jo tenia el meu bitllet de tornada a València el dia 13 a la nit. Vaig agafar el tren a les 11 de la nit quan començava la famosa nit de l'albà.

Aina - Jo he sentit a dir que és un esclat de llum i les palmeres vegetals es repeteixen en palmeres celestials. Elx és un miratge.

Bep - A València jo seguia amb l'emoció de l'espectacle que havia vist: la magrana, l'araceli, la trinitat, el cadafal, l'andador... no eren tan sols paraules sinó imatges gravades en la meua memòria.

Aina - Hi tornaràs el novembre per veure la representació extraordinària?

Bep - No, resulta que una vegada a València contava a uns amics la meravella de la Festa d'Elx, es van entusiasmar tant que agafàrem amb el cotxe l'autopista i, cap a Elx! Arribàrem a punt de veure l'acte de la Vespre de dia 14 d'agost. Després vam cercar lloc per dormir i a la carretera d'Alacant trobàrem l'estació de servici Dura, Avinguda Illice, 22, tel 5680037 i prenguérem habitació molt neta i barata.

Aina - Va bé de sobre-ho.

Bep - Es que jo havia dormit 1990 abans a l'hotel don Jaime en mig de la ciutat però era brut i car. Els llençols feien oi.

Aina - Sembla mentida.

Bep - I tant! El dia 15 vam presenciar la Festa, la segona part del misteri. L'apoteosi final, quina meravella! Repicar de campanes, trons de coets, música d'orgue i les aclamacions del poble "Visca la Mare de Déu!"

Aina - Em fas ganas d'anar-hi al novembre.

Bep - Ves-hi, jo m'he vist la Festa tres vegades en un any i hi tornaré l'any que ve.

Aina - Ara mateix vaig a una agència de viatges a encomanar bitllets per anar al Festival de Teatre i Música d'Elx.

R.C.

PATRONAT NACIONAL DEL
MISTERI D'ELX
JUNTA LOCAL GESTORA

Representació de la FESTA
BASILICA de SANTA MARIA

Entrada de: N A U

DIA: 12

HORA: 10'30 noche

FILERA: 1

NUM. 8

PREU: 2.000 ptas.

El misteri d'Elx

Com a estudiós del teatre religiós vaig ser convidat, ara fa uns anys, pel patronat del Misteri d'Elx, a veure, des d'una tribuna excepcional, l'escenificació del misteri que, coincidint amb la festa major, se celebra en aquesta ciutat des de la segona meitat del segle XV, pels voltants de la Mare de Déu d'Agost. És una de les úniques representacions d'un misteri que encara té lloc a l'interior d'una església, segons un rescripte del Papa Urbà VII, del 1632, mitjançant el qual el tornava a instituir, quan aquests tipus de representacions van haver de sortir del

clous de les esglésies per problemes d'ordre públic. Enguany hi torno per saborejar, altra volta, alguns detalls, mai prou ben vistos, d'una festa arrelada, una festa viscuda, no gens adulterada, que enfonsa les seves arrels en la tradició popular. En aquesta societat secularitzada i freda és un miracle assistir a una representació de teatre assumpcionista que és una tradició viva de la llengua catalana al País Valencià, i que forma part d'una frondosa branca del nostre teatre religiós amb representacions antiquíssimes també a Tarragona i València, i que, des de fa deu anys, gaudeix de

la recuperació del misteri de l'Assumpció de la Selva de Camp (Baix Camp), escenificat per 75 veïns del poble.

Ara torno a Elx, obsedit per aquella trama aèria que fa baixar un núvol o una mangrana per on davallen uns àngels a recollir l'ànima de Maria i en què, en una segona part, el seu cos és pujat al cel, coronat per la Trinitat. Aquesta escenificació medieval, amb afegits posteriors, té lloc en un escenari horitzontal (el passadís de l'església es transforma en espai teatral) i en un escenari vertical, quan la Verge incorrupta ascendeix als cels

fins a la cúpula de la Basílica de Santa Maria per una mangrana que s'obre en gallons de palmera daurada, amb acompanyament de música de guitarra, arpa i orgue... Després, en la coronació, caurà una pluja d'oripell.

El viatger que, com jo, arriba del nord fins Elx, se sent de sobte captivat per aquest clima gairebé tropical, l'aire calent que torna més tèbia la pell i aquella llum potent que miralleja per aquests cels blaus sense cap parrac. Com és agradós també el nacre setinat de la calç, el mur lletós pintat de blanc que enfaixa carrers i hortes. Un home d'edat, veient que sóc foraster, quan em veu bevent orxata, s'acosta amb franquesa i em diu si'vol que m'expliqui els orígens legendaris d'aquesta beguda insubstitutable en una tarda xardorosa del mes d'agost. Accepto encantat. Va així: Quan Jaume I va fer la seva entrada triomfal a València, després de guanyar-la als moros, en passejar s'hi victorios, encara panteixant i

suós, una noieta valenciana es va obrir camí per entre el seguici i li va oferir un got d'un suc perllós. Jaume I, assetgat, s'ho va beure d'un glop i davant aquella meravella va exclamar: «això és or, xata!»

Elx és una de les ciutats més castigades per aquest desenvolupament anàrquic i salvatge dels darrers anys de l'època franquista. Una importantíssima indústria dedicada al calat, ajuntada a una pròspera agricultura ha fet arribar a aquesta vila milers d'emigrants, sobretot andalusos, que gairebé han acabat neutralitzant la població auctòctona. El català, en la seva modalitat valenciana, ha sofert, al carrer, un gran retrocés com a llengua parlada. El misteri és cantat, i el relat perd eficàcia davant la trama i la música variada. Algunes veus infantils del cor de l'església que canten les cançons populars i els ritmes greus del gregoriana ja no entenen el que diuen. Els responsables de la música no troben nens

que parlin la nostra llengua, i els han hagut de reclutar entre la quitxalla ja del tot espanyolitzada. I aquest fet és molt greu, molt greu. Jo, i suposo que no sóc l'únic, ja ho vaig fer saber als membres de la junta rectora que van dir-me que aquest era un problema difícil d'arreglar. També, la vegada que hi vaig ser, encara repartien a la porta de l'església un tríptic amb l'edició dels versos de l'obra perquè els oients poguessin seguir el text més fàcilment. En la deplorable transcripció ortogràfica de l'imprès —sense ortografia moderna— es feia constar el «llemosinisme» del text. Un membre de la junta em va confessar en una conversa particular que les disputes bizantines sobre la identitat cultural del País Valencià, entre els diversos grups polítics de la ciutat, feien impossible una normalització del text segons l'ortografia fabriana. La llengua catalana sofreix la seva major erosió en els dos flancs del seu domini: Salses i Guardamar.

De 1960 a 1970, Elx va doblar la població i va passar de 50.000 a 100.000 habitants. Tot i aquest desgavell urbanístic que ha comportat duplicar, si no s'ha triplicat, la població des d'aleshores, no em deixa de fascinar la rambla, el llit ajardinat del riu Vinalopé, que, com un fons impracticable si no fos pels ponts, gairebé separa, simètricament, la ciutat vella de la nova. Tot i ser una víctima del progrés, potser el que impressiona més d'Elx són els parcs públics i aquestes hortes de palmeres, antigament més nombroses, bona part desaparegudes amb el creixement econòmic, la majoria anteriors al domini àrab, i les cases de teulats plans. Diuen que aquest palmerar és el més septentrional d'Europa. Per uns moments et sents transportat a un escenari oriental de les Mil i una Nits. Ets a una caldera de foc quan el sol a migdia et clivella la pell. Aquesta calidesa que observes en la gent i en l'ambient t'obre els sentits i la música variada. En aquest escenari el més elemental de l'home sura fins a la superfície i t'adones com la gent del sud és més extrovertida. Retinc a la memòria durant uns segons aquells versos de Salvat: «la carn fa carn/ el vi fa sang/ com és segura/ l'ombra d'Is-lam!»

EL PUNT PEP VILA

Presentation av Katalonien

SKD. 90.8.14

Sommarens katalanska programserie, med anledning av utställningen "Nutida Katalansk konst", avslutas på onsdag kväll med att författaren och översättaren Lasse Söderberg presenterar den katalanska litteraturen och poesin.

Lasse Söderberg, som är född i Stockholm, bodde ett tiotal år i Frankrike och Spanien innan han flyttade tillbaka till Sverige och blev malmöbo. Lasse Söderberg är något av en litterär mångsysslare.

Förutom nio egna utgivna diktsamlingar, har han skrivit dramatik och mängder av tidningsartiklar. Men det som tagit hans mesta och käraste tid, är översättningar och

då framförallt översättningar från franska och spanska. Lasse Söderberg är idag en välkänd tolk och översättare av spansk och sydamerikansk lyrik. "Årets Knorr" 1989 (Signum cirri porcini) tilldelades Lasse Söderberg.

Detta kulturpris från Sydsvenskan tilldelas den person som gjort tillvaron rikare för människor i den stad där vederbörande verkar.

Lasse Söderberg fick det för att han gett poesin plats i den stad, som enligt Hjalmar Gullberg helst vill tala prosa.

Söderberg är inte minst mannen bakom de unika internationella poesidagarna i Malmö. Årets poesifestival var den fjärde, då drygt ett tjugotal diktare från hela världen kom till Malmö för att läsa sin egen lyrik.

Katalansk afton

Som avslutning på sommarens katalanska kulturprogram i Ystad, berättade Lasse Söderberg i går kväll om litteraturens Katalonien.

Efter att ha haft en svarperiod under Franco-regimen, fick den katalanska diktning en ny kraft när Spanien blev fritt och det blev tillåtet att tala och skriva på hemspråket.

Den katalanska litteraturen är speciell ur några aspekter. Ofta utnyttjar till exempel författarna ett traditionellt fornspråk, men stoppar då in experimentella bilder.

Karaktaristiskt är också den lekfulla spontanitet som inte bara präglar litteraturen, utan också konsten och teatern. Den anarkastiska idetraditionen kan vara en förklaring till detta.

Lasse Söderberg kan mycket om spansk och katalansk litteratur. Han har bott en tid i Spanien och vid sidan av sitt eget författarskap, arbetar han som översättare av spanska och sydamerikanska verk.

Två av de författare vars verk han förmedlat till svenska är poeterna Joan Brossa och J.V. Foix. Bada är från Katalonien och åhörarna på konstmuseet fick höra Lasse Söderberg läsa ett urval av deras texter.

OKÄNDA

De katalanska författarna har länge varit ganska okända i Sverige, men under de senaste åren har det skett en svängning. Allt fler blir nu översatta till svenska, berättar Söderberg.

Under långa perioder har det inte varit särskilt lätt att verka som författare i Katalonien. Under Franco-eran var katalanska förbjudet och många såg sig tvingade att fly utomlands.

Bild: Sprisse Nilsson
Lasse Söderberg, författare och översättare, talade om traditionell och modern katalansk litteratur på konstmuseet i går kväll.

INRE EXIL

Andra stannade kvar, men levde i en slags inre exil.

När Franco dog började det publiceras en mängd böcker på det tidigare förbjudna språket. Det fanns så mycket att ta igen. Denna utveckling har inlett något under de senaste åren och bland yngre katalanska författare finns inte den fiendskap mellan spanska och katalanska som tidigare generation kände.

Det kommer fram många nya och intressanta namn nu och de skriver på bada språken. Och frågan är hur det ska gå med katalanskan som språk. En stor del av Barcelonas befolkning är i dag inflyttade spanjorer, berättar Lasse Söderberg.

Med hans föreläsning i konstmuseet sattes det alltså punkt på "Katalonien i Ystad". Fortfarande kan man dock beskåda Josep Gaurri Garrigas installation i Klosterkyrkan.

PETER ANDREASSON

YSTADS ALLEHANDA torsdagen den 16 augusti 1990

Vad är katalanskt i konsten?

KONST

Katalansk nutida konst
Ystad konstmuseum
t o m 19 augusti

Kalmar konstmuseum 20
oktober-2 december

Västerås konstmuseum
2 mars-14 april 1991

Om vi inte visste det förut fick vi förra året lära oss detta: Barcelona är inte endast platsen för OS 1992 (nyhetsrapporteringen är nämligen en smula ensidig). Barcelona, Kataloniens huvudstad, är staden som odlar sin särart, såväl den kulturella som den nationella.

För att sprida kunskap om de rätta förhållandena har därför den ena sponsrade vandringsutställningen efter den andra sants ut i världen. 1989 dok utställningar upp på museerna i Stockholm och Göteborg. Det bjöds på Dali på Moderna museet och modern katalansk arkitektur på Arki-

tekturmuseet. I Kulturhuset framträdde sex unga konstnärer och i Göteborg visades barnbokstillustrationer. Och Naturhistoriska museet informerade om var katalansk naturvård står just nu.

1990 års exposé med 13 konstnärer får emellertid inte ses som något av en efterdyning. De representerade målarna är alla välkända men tillhör skilda generationer. Liksom när det gällde evenemanget på Kulturhuset är Elisabet Haglund utställningskommissarie.

Men vad är det som är så speciellt utmärkande för katalansk konst? Katalonien står inte vid sidan av skeendet i övriga Europa men Barcelona har blivit en skärningspunkt, där spansk och morisk stilvilja provas mot influenserna från norr. I sin introduktion i katalogen kommer Elisabet Haglund in på just vad det betyder att se utvecklingen i Katalonien (las Barcelona) ur ett historiskt perspektiv. Med utgångspunkt

i personliga upplevelser av det katalanska kökets bisarra kokkonst säger hon sig också förstå varifrån Dali kan ha lånat idéer till surrealistiska kompositioner!

Storhetstiden - den senaste - började för omkring 100 år sedan och "Antoni Gaudi var det första geniet". Picasso, som endast tillbringade några år i staden i sin ungdom betecknas som "en viktig länk". Miró lät sig inspireras av Gaudis oförvägna formspråk och Dali "födes och dog i norra Katalonien" och räknas in bland de katalanska storheterna - även om han skolades i konkurrentstaden Madrid.

Är det Gaudis "frihet till formen" och hans okonventionella estetiska lösningar av material- och konstruktionsproblem som är ett katalanskt särdrag? Eller är det den monumentaliserande tendensen hos Gaudi som är typiskt katalanskt?

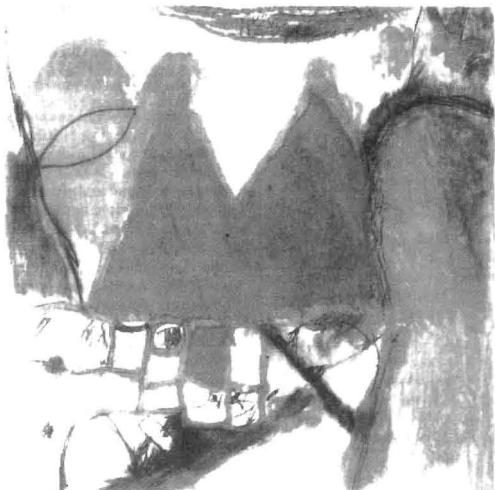
Något bra svar ger inte utställningen. Den är en postmodern uppvisning av internationell klass och om det handlar om metabilder är det knappast Gaudi som man i första hand kommer att tänka på. Däremot är det lätt att associera till sekkelfestesmålaren Canarassas ljusbehandling och liksom ut-suddade figurativa inslag (som i "Nattfjärilen") inför några verk med just diffust gult-i-gult måleri. Beromdheter som Tapiés och Zush refererar till och med till egna tidigare arbeten. Eller handlar det om upprepningar?

Den till synes likformiga yt-massigheten är knappast ett katalanskt särdrag. Den postmoderna konformismen är internationell. Inte en gång den metamagiska myten om en konst som skulle "skapa nya passager mot bortomliggande världar" (Teresa Cancados "muralmåleri") kan skapa ytterligare dimension åt det som skulle manifesteras - katalansk nutida konst.

Antoni Tapiés - Materias primeres. Serigrafí 60 x 100

Inga Henie

Katalansk konst intressantare med målning av Tàpies

Josep Guinovart – blandteknik.

UNDER SOMMAREN presenterar Ystads konstmuseum "Katalansk nutida konst", en utställning som belyser aktuella strömningar i Katalonien. Det tycks finnas ett nyväckt intresse för denna nordöstra del av Spanien. Kulturhuset i Stockholm inledde året med "Katalansk var", en desnutställning som följdes av en allsidig belysning kallad "Katalonien i text och bild".

Katalonien med Barcelona som centrum har alltid kämpat för att bevara sin särart men samtidigt stått öppet för nya strömningar inom konst och kultur. Tidigt konfronterades Katalonien mot sin vilja av olika kulturer, under antiken horde området till Rom men erövrades på 500-talet av västgoterna och fick då sitt ursprungliga namn Gothalia. 888 blev Katalonien ett självständigt furstendöme som 1162 införlivades med Aragonien. Man har värvat om självständigheten och stått i viss opposition till Spanien i övrigt. Under inbördeskriget hade provinsen självstyre och var säte för den anarkosyndikalistiska revolten mot Franco.

BLOMSTERTID

En blomstringstid i det katalanska kulturlivet infaller kring sekelskiftet. Då hade Antoni Gaudi redan några år hållit på med att bygga sin märkliga kyrka Sagrada Família i Barcelona. Detta verk, i vilket Gaudi på ett personligt sätt förenar jugendstilens naturalism med spansk gotik och barock, kan betraktas som en av utgångspunkterna för den katalanska modernismen. Det utgör också en viktig bakgrund till utställningen genom att ingå i Rolf Wohltins fina fotografiska dokumentation "Antoni Gaudi och modernismens arkitektur i Katalonien", som visas på museets andra våning.

Elisabet Haglund framhåller i sitt förord i katalogen att Gaudis fria sätt att förhålla sig till form och material förebäddar både surrealismen och informalismen som utgör märkanta inslag i modernismen i Katalonien. "Gaudis speciella inställning till materien, stenen som barare av något djupt andligt, en gammalkristen tradition, har sin förlängning i konstnären Antonio Tàpies

förhållande till själva materialet och ytan".

Utställningen skulle ha blivit intressantare och fått mer tyngd om den startat med en eller ett par representativa målningar av Tàpies i stället för med ett grafiskt blad. Han är i Spanien den viktigaste företrädaren för den informella strömning som hade sina rötter i Frankrike och USA och som växte sig stark under 50-talet. Men han förmar bevara mycket av det som generellt sett är typiskt för spansk tradition: återhållsamheten, det djupa och samtidigt poetiska allväret, förkarleken för svart och grått.

Albert Casanada som är jämngammal med Tàpies och Josep Guinovart som är ett par år yngre arbetar i likartad informell stil och kännetecknad av dämpad färg fritt och okonventionellt påförd. Liksom Tàpies ritar och ristar de också hemlighetsfulla tecken som livar den abstrakta bildstrukturen. "Fitt en betydligt yngre generation som målar snarlikt men med uppdriven kolört hor bli a Albert Gonzalo och Joan Vilceàns.

13 KATALANER

En fastare bildkonstruktion kännetecknar Gerard Salas lyriskt blåtoniga målningar.

Orden expressiv romantik känner jag mig frestad att använda om Josep Grau-Garrigas målen på olika textila material där textilernas färger och monster får spela med i kompositionen. Modernast, djärvast och kanske roligast av de tretton katalanerna är Josep Ucles som anknyter till de tyska nyexpressionisterna och eller det italienska transavantgardet i sin målning av ett par som simmar med en miniatyrbåt bland nackrosor, dodsmasker, fiskar och trumpetor. Verkets titel enligt den översättning jag lyckats göra lyder: "Badande karlekspar i självmordsjö". – Vartför har arrangörerna till vandringsutställningen, som kommer från Ronneby och går vidare till bli a Kalmar, inte låtit översätta titlarna i den påkostade katalogen? Och vartför har man inte anlitat en språkkunnig person som kunsknat rätta både språkfel och tryckfel i förorden?

GUNNAR BRAHAMMAR

YSTADS ALLEHANDA onsdagen den 27 juni 1990

"Vi måste bli djävligt bra för att hävda oss mot spanskan"

– Vi kanske inte säljer så mycket, men vi gör oss kända.

Det är förhoppningen på Institutet för katalansk litteratur, som står som huvudman för Kataloniens bokbord på bokmässan i Göteborg i september.

– Göteborg har en intressant massa. Inte så kommersiell som Frankfurt, mer en mötesplats för bokälskare, säger Oriol Pi de Cabanes, som besökte den svenska mässan i fjol.

Han leder *Institucio de les lletres catalanes*, som bildades av Kataloniens kulturdepartement för två år sedan på begäran av förläggare, översättare och förläggare. De vill säga, institutet återuppstod, eftersom det tunnits redan före inbördeskriget.

Dess uppgift är att sprida och stödja katalansk litteratur.

En stor del av budgeten läggs på översättningar, främst till spanska och engelska. De nordiska språken ligger långt ner på listan trots att institutet är berett att ge ekonomiskt stöd till de utländska bokförläggare som tar risken att översätta en katalan. Av de fem översättningar som gjorts till svenska är *Diamanttorget* av Merce Rodoreda den som blivit mest känd och haft en viss kommersiell framgång.

Pau Puig i Scotoni, som var koordinatör för den stora katalanska satsningen i Sverige i fjol, ser bokmässan i Göteborg som en fortsättning på arbetet att göra Katalonien mer känt. Han har vistats många år i Sverige och anser att små språkområden, som det svenska och det katalanska har många skäl till att hålla ihop mot de stora språkens starka inflytande. Nu är han ansvarig för katalanska regeringens kulturella och vetenskapliga kontakter med Norden.

Quim Monzó som nyligen har överlämnats till svenska med romanen *Huset med reservoarpennan* medverkar på årets *Bok & Bibliotek*.

FOTO: JOSEF MARIA OLIVERAS

Liksom Oriol Pi talar Pau Puig om de små språk- och kulturområdenas betydelse i ett öppet och diversifierat Europa. Han drar även paralleller mellan Katalonien och de baltiska republikerna, som också är starkt trängda av en annan kultur och ett annat språk.

– Det har fallit sig naturligt att rubricera en av programpunkterna på bokmässan "Våga till kulturell återuppbyggnad" och inbjuda estniska debattörer.

– I Estland är 40 procent av befolkningen rysktalande, i Katalonien är de spansktalande lika många procentuellt sett, säger Pau Puig.

Han menar att konkurrens även i kulturellt hänseende är kvalitetsbefrämjande och ser det som en viktig förklaring till den litterära "boom" som råder i Katalonien sedan tio år.

– Vi måste bli djävligt bra för att hävda oss mot världsspråket spanskan, säger han. □

SB 18/90

Katalonien försvarar sin självständighet inom den spanska staten, sitt språk och sin kultur med stor kraft. Som en del av den nationella medvetenheten ger det katalanska kulturdepartementet ett omfattande stöd till litteraturen.

Inför Bok & Bibliotek 90, där Kataloniens litteratur fokuseras, ger Ingemar Karlsson, frilansjournalist verksam i Barcelona, en inblick i denna bokutgivning och dess historia.

En starkt subventionerad litteratur

Den lilla skolden i rött och gult tillsammans med texten "Generalitat de Catalunya" syns ofta på affischer, klistermärken och annonser. Vapenskölden talar om att Kataloniens kulturdepartement har varit med och sponsrat evenemanget. Det är inget ovanligt och kan gälla allt från rockkonserter till seriemässor.

1989 stöddes katalansk bokutgivning med närmare 15 miljoner kronor. Pengarna går framför allt till stöd för böcker. Bokutgivningen på katalanska är beroende av subventioner för att överleva det starka trycket från spanska språket.

Kultur i barockpalats

Nere vid hamnen på den livliga Ramblan ligger Kataloniens kulturdepartement i ett barockpalats. Magdalena Oliver i Clapes tar emot mig på sitt kontor bland affischer, böcker och broschyrer. Hon har ansvaret för att provinsregeringens målmedvetna satsning på den katalanska bokutgivningen används så effektivt som möjligt.

– Vår uppgift är att stödja förlagen så att de har råd att ge ut böcker på katalanska. Men också att öka läsintresset, det måste ju finnas efterfrågan, förklarar Magdalena Oliver.

Dartof satsar man på unga läsare, att det finns barn- och ungdomsböcker på katalanska och alltså även seriemässan. Dagen efter vårt sammanträffande ska Magdalena Oliver inviga en barn- och ungdomsbokmässan i Palafrugell, i norra Katalo-

nien. Vartannat år delar kulturdepartementet, tillsammans med barnboksfrämjandet, ut ett internationellt pris för bästa barnboksillustrationer. I årets jury deltar bland andra Gunnel Enby från Sverige.

– Barnboksmissan i Bologna och Frankfurtmassan deltar vi alltid i. Allra viktigast är förstås Barcelonas egen bokmässan som går av stapeln varje sommar. I år hölls också den internationella feministiska bokmässan i staden.

Subventioner

Bokinköpen utgör den viktigaste och största delen av subventioner-

na. I fjol fick förläggarna ett stöd på sammanlagt 197 miljoner pesetas, ungefär 11,5 miljoner kronor. Pengarna fördelas genom att kulturdepartementet köper in till 50 procents rabatt, maximalt 300 exemplar, av varje bok på katalanska till bibliotek och kulturinrättningar.

De förlag som söker stödet kan bara få det till den första utgåvan och priset per exemplar får inte överstiga 5 000 pesetas, ca 290 kr. Är det en översättning måste den utkomma före eller samtidigt som den spanskspråkiga utgåvan. Samlingsutgåvor och serier kan få produktionsstöd, liksom läroböcker på universitetsnivå (i samarbete med utbildningsdepartementet). Även organisationer som vill publicera en årsbok eller liknande kan få hjälp med utgivningen. Eftersom det finns ett konto för alla böcker som hamnat utanför reglerna kan man säga att allt som publiceras på katalanska har möjlighet till ekonomiskt understöd.

Snabb ökning

De generösa subventionerna har snabbt givit effekt i statistiken: på åtta år har stödtitlarna ökat nästan tio gånger, till 2 099 i fjol. Den katalanska bokutgivningen har ökat i motsvarande grad på samma tid. I fjol svarade den för drygt 11 procent av all bokutgivning i Spanien. Av 38 715 titlar sammanlagt var 4 327 på katalanska. På de andra minoritetsspråken, baskiska och galiciska, gavs bara ut en tiondedel så många titlar.

– Det är framför allt skönlitteratur, barn- och ungdomsböcker och encyklopedier som utgör den katalanska bokutgivningen, berättar Josep Carrasco i Azemar när jag söker upp bokförläggarnas intresseorganisation.

Josep Carrasco är direktör för bokförläggarnas samrättslutning Gremio d'Editores de Catalunya. Där ingår 270 förlag i Katalonien, både sådana som publicerar på katalanska och på spanska.

Josep Carrasco bekräftar vikten av provinsregeringens subventioner, framför allt som en stimulans för förläggarna.

– Det ger en säkerhet att veta att en del av upplagan redan är såld när det handlar om små upplagor och kommersiellt osäkra böcker.

Läroböcker är ett sådant riskfyllt ämnesområde, främst gäller det teknik och vetenskap. Oftast finns böckerna redan på spanska och både lärare och studenter kopierar böckerna i stället för att köpa dem.

Nu är det inte bara provinsregeringen som stöder bokförlagen. Även från kulturdepartementet i Madrid utgår en strid ström av stöd och subventioner – till översättningar till såväl spanska som andra språk, till distribution och modernisering av förlagen etc.

Bort med momsen

– Ett av de viktigaste kraven för förläggarna har på staten, säger Josep Carrasco medan han tander ytterligare en cigarett, är att den 6-procentiga momsen försvinner på böcker.

Den spanska bokproduktionen minskade med ca 4 procent 1989, däremot ökade den katalanska med 2,3 procent. Likaså minskade bokexporten. I fjol såldes böcker för nästan 2 miljarder kronor, framst till EG-landerna och Hispanoamerika. Samtidigt importerade Spanien böcker för drygt en miljard kronor.

Det hörs pessimistiska tongångar om den spanska bokutgivningens framtid: "Läsintresset har stagnert", "folk har inte råd att köpa böcker längre", "det är för mycket jippon och för få bibliotek", "den

Josep Carrasco, ordförande för förläggarna i Katalonien, tror att den spanska boken har stora expansionsmöjligheter, framför allt i Latinamerika. Men det saknas pengar att modernisera förlagen. FOTO: INGEMAR KARLSSON

spanska litteraturen är i en nedgångsperiod – var fjärde såld bok är en översättning, framför allt från engelska"....

Josep Carrasco har en mer optimistisk syn på den spanska bokens kommersiella framtid.

– Det spanska språkområdet är det största efter det engelska, och det växer i ex i USA. Vi säljer bara 10 procent av vad vi skulle kunna

här tyska, franska och italienska förlag kommit in som majoritets- eller minoritetsägare.

Lär sig läsa

– Vi ska heller inte glömma den spanska publiken, som håller på att lära sig läsa, säger Josep Carrasco ironiskt och refererar till Francodiktaturen då det nästan betraktades som en brott att läsa böcker.

Spanjorerna är inga bokslukare. Det talas om att 35 procent är bokäsare, inräknat barn och ungdom. Ännu har inte befolkningens läsvanor undersökts, men Josep Carrasco är optimistisk även där:

– Vi märker att läsintresset ökar här i Katalonien. Att katalanska används som undervisningsspråk betyder mycket, även de två TV-kanaler som enbart sänder på katalanska.

Det råder även inom förlagsbranschen en tävling mellan Madrid och Barcelona. Som regel publiceras något fler böcker i Barcelona. När det gäller skönlitteratur leder Barcelona överlägset över Madrid. Josep Carrascos förklaring till att Madrids förlag som vill in på den latinamerikanska marknaden, men saknar distributionsnät.

I förlag som Planeta, Orbis, Grijalbo, Plaza y Janes och Salvat

Magdalena Oliver, på Kataloniens kulturdepartement, tycker att den katalanska litteraturen förtjänar det omfattande stöd den får. FOTO: INGEMAR KARLSSON

göra inom vårt eget språkområde. Trots de ekonomiska problemen i Latinamerika ökar vi exporten dit.

– Har finns alltså stora expansionsmöjligheter, men vi saknar kapital. Däremot finns många latinamerikanska förlag som vill in på den latinamerikanska marknaden, men saknar distributionsnät.

I förlag som Planeta, Orbis, Grijalbo, Plaza y Janes och Salvat